

ÇANAKKALE TÜRKÜSÜNÜN ÖYKÜSÜ

Ömer ÇAKIR*

Sanatı, "yansıtma kuramı" açısından yorumlayanlara göre edebiyat, dünyaya tutulmuş bir aynadır. Bu anlayışa bazı itirazlar yapılabilir; ancak "ayıklamasız ve billurlaştırmaz bir yansıtma manasına almamak kaydıyla" edebiyatı, hayatın bir gölgesi, aynası olarak kabul edebiliriz.

Edebiyat aynasına akseden konular arasında hiç şüphesiz, insanı derinden etkileyen, onun duygu, düşünce ve hayal dünyasında büyük yankılar uyandıran olaylar başta gelir. Bu bağlamda; büyük depremler, göçler, yangınlar ve savaşlar ilk sırada yer alır. Harplerin bunlar arasında ayrı bir yeri vardır. Çünkü savaşlar, edebiyatta, diğerlerine göre daha geniş ve kalıcı bir yer işgal eder.

Bütün ulusların, başlangıçtan itibaren edebî eserlerine bakıldığında yaptıkları savaşların akisleri görülebilir. Bu durum Türk edebiyatı için de geçerlidir. "Savaşlarda kahramanlık olaylarını, başarıları, toplumun ortak duygularını şiirle ifade etme geleneği eski Türk topluluklarına kadar uzanır."¹ Yazılı ilk edebî metinlerimiz olan Göktürk Kitâbeleri'nden bugüne zengin Türk edebiyatı bünyesinde üç kıtada at koşuran Türk ulusunun yaptığı savaşları işleyen eserleri bulmak mümkündür. Örnek olarak; Gazavatnâmeler, Zafernâmeler, savaş destanları, asker türküleri gösterilebilir. Ağırıklı olarak "savaş konu edinen" bu tür eserlere "harp edebiyatı" denilmektedir.

Türk edebiyatında "harp edebiyatı" vadisine dahil edebileceğimiz eserlerin sayısında özellikle 1860 tarihinden itibaren büyük artış olmuştur. Bunda bu tarihten sonra Osmanlı devletinde gazete ve derginin yaygınlaşmasının büyük etkisi vardır. 1860 sonrası Türk basınına bakıldığında; 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi², 1897 Osmanlı-Yunan Harbi³, 1911'de İtalya'nın Trablus'u işgali, arkasından Girit'in elden çıkması, Balkan Muharebeleri⁴ ve nihayet Birinci Dünya Harbi ile ilgili başta şiir olmak üzere değişik türlerde kaleme alınmış pek çok eser bulunabilir. Bunlara müstakil kitap halinde basılan ürünler de dahil edildiğinde sayı daha da artar.

İsmi verdiğimiz bu savaşlar serisi içinde edebiyatımızı en çok etkileyen 1. Dünya savaşı olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın hem uzun sürmesi hem de

* Araştırma Görevlisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

¹ Hikmet Dizdaroğlu, Halk Şiirinde Türler, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1969, s.12.

² Nurcan Uçak, "1877-78 Osmanlı-Rus Harbi'nin Türk Edebiyatındaki Akisleri, Gazi Ün., Sos. Bil. Enst., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ank., 1997.

³ Cafer Şen, "1897 Osmanlı-Yunan Harbi'nin Türk Edebiyatındaki Akisleri, Gazi Ün., Sos. Bil. Enst., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1997.

⁴ Harun Duman, Balkan Savaşı Edebiyatımız, Marmara Ün. Sos. Bil. Enst., Basılmamış Doktora Tezi, İst., 1991.

etkisinin derin ve geniş olması bunun en önemli nedenidir. Tabii, bu savaşta Çanakkale cephesinde meydana gelen muharebelerin ayrı bir yeri ve önemi vardır. "İstanbul'un kapısının kilidi" olarak değerlendirilen Çanakkale Boğazı'nın İngiliz ve Fransızlarca zorlanması İstanbul'da büyük bir infiale sebep olmuş; kilidi kurcalayanlara engel olma, hatta uzanan elleri kırma şuurunu uyandırmıştır. O sebeple üniversiteli hatta liseli binlerce genç, defterlerini kalemlerini sıralarının üzerinde bırakarak Çanakkale cephesine koşmuşlardır. Çanakkale savaşı Anadolu'da da büyük bir heyecan yaratmış yurdun dört bir yanından gönüllü askerler akın akın Çanakkale'ye sevk edilmiştir.

Şehirlerde yaşayanlar Çanakkale harbine ilişkin gelişmeleri basından takip ederken Anadolu köylerinde ise halk şairleri gündemi türkülerle dile getirmiştir. Gaziantep yöresinden derlenen bir türküdeki şu dörtlük, Anadolu'nun gözü ve kulağının Çanakkale'de olduğunu göstermektedir:

"Kamışlı boğazından yürüdü asker

Çanakkale'den de alındı haber

Oynayarak yollandı yavuklu nefer

Koca bir harp oluyormuş bu sene"⁵

Çanakkale cephesinden alınan haberler başta İstanbul olmak üzere yurt çapında büyük yankı uyandırmış Türk askerinin orada verdiği eşsiz mücadeleyi dile getiren birçok şiir yazılmış⁶ ve türküler yakılmıştır.⁷ Ancak hemen belirtmek gerekir ki Çanakkale Harbi ile ilgili o yıllarda yazılan şiirler ve söylenen türküler içinde unutulmaktan kurtulanı oldukça azdır. Bunlardan biri M.Akif'in Çanakkale Şehitlerine adlı şiiri; diğeri ise bugün "Çanakkale türküsü" adıyla bilinen meşhur türküdür. Akif'in şiiri ile ilgili bir kısım ilmi araştırma ve incelemeler yapılmış⁸ olmasına karşın Çanakkale türküsü hakkındaki araştırmalar maalesef yeterli değildir.⁹ İşte bu eksiklik bizi böyle bir tebliğ hazırlamaya yöneltti. Çanakkale

⁵ Rıza Yalın, "Cihan Harbi ve Halk Türküleri", Görüşler, Sayı:22, II. Teşrin 1939, s.18-23

⁶ Bu şiirler hakkında bir araştırma için bakınız. Ömer Çakır, "Nazımımızda Çanakkale Muharebeleri(1915-1928)", Gazi Ün., Sos. Bilim. Enst., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ank., 1997

⁷ Bugün yaygın olarak bilinen "Çanakkale türküsü"nden başka Çanakkale harbi ile ilgili bazı ağıt ve türkü için bakınız. Selami Münir(Derleyen), "Çanakkale Türküsü(Güfte Saadettin Kaynak),Çanakkale Geçilmez, İst., 1940, s.10; "Çanakkale Türküsü"(Bu türkü 1920 Temmuzunda Eskişehir'de 172. Alay erlerinden, Uluğ İğdemir tarafından derlenmiştir), 18 Mart 1915 Çanakkale Geçilmez, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ank., 1976; Ali Duymaz, "Gelibolu Ağıtı/Oy Askerime", Bingöl Efsaneleri, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 1989, s.388; Cahit Önder(Hazırlayan), Yaşayan Çanakkaleli Muharıpler, İst., 1981, s.57; Rıza Yalın, a.g.m., s.18-23

⁸ Mehmet Kaplan, "Çanakkale Savaşı", Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 2, Dergah Yay.2.bsk., İst., 1994, s.203-210

⁹ Türküyu bestesi açısından araştıran bir çalışma için bakınız. Onur Akdoğan, Ünlü Nihavent Longa ve Çanakkale Türküsü Kimidir, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1991, s.9-23

türküsünün öyküsünü kronolojik bir takiple "doğuşu ve yayılışı" çerçevesinde araştırmaya çalıştık:

A. "Çanakkale Türküsü"nü Doğuşu veya Yakılışı

Öncelikle türkü yakmak ne demektir? Bir türkü niçin yakılır veya doğar? Bu soruların cevabını verelim. Çünkü genel olarak bir türkünün yakılış gerekçesi Çanakkale türküsünün de meydana gelme nedenini bünyesinde barındırmaktadır.

Şairlik iddiası olmayan kimselerin, şahısları veya toplulukları duygulandıran çeşitli olayları terennüm etmek üzere türkü meydana getirmeleri işine "türkü yakmak"; meydana gelene de "yakım" denilmektedir.¹⁰ Pek çok olay türkü yakılmasına sebep olabilir. Bu olaylar "bütün bir milleti ilgilendirecek kadar büyük nitelikler taşıyabileceği gibi, dar çevrelerde meydana gelen cinsten de olabilir. Aşk, gurbet, ölüm, seferberlik, tabii âfetler, oymak kavgaları, eşkıya baskınları, bir kalenin düşmesi, vatanın bir parçasının elden çıkması gibi sosyal olaylar; sevda, talihe kızma, şansa küsme gibi duygular türkülerin doğuş şartlarını hazırlayan sebeplerin başında gelir.¹¹ Kısaca, hayatın çeşitli safhalarında, teker teker şahıslar veya belli bir muhit yahut bütün bir millet üzerinde derin tesirler bırakmış vakalara ait türküler meydana getirilebilir.¹²

Özetle, toplumu yakından ilgilendiren bir takım olayları yaşamış veya gönlünde duymuş bir sanatçı(ruhu sanatçı olan kişi, âşık, halktan biri) hafızasındaki şiir ve ezgilerin de yardımıyla yeni bir türkü yaratır. Böylece türkü yakılmış olur.¹³ Yakılan türkü ağızdan ağza geçerek zamanla bazı değişikliğe uğrar. Bu sırada çoğu türkülerde olduğu gibi türküyu ilk yakanın kim olduğu unutulur gider.¹⁴

Çanakkale türküsünün yakılışı da bahsettiğimiz şartlardan farklı değildir. Bu türkü Türk insanının hafızasında derin izler bırakmış bir olayın, yani büyük bir "savaşın atmosferinde" meydana gelmiştir. Dolayısıyla bu türkünün bir doğuş zamanı vardır. Ancak Çanakkale türküsünün doğuş zamanına ilişkin bilgiler şu soruları sormamıza neden olmaktadır.

Çanakkale türküsü ne zaman doğmuştur? Yani bu türkü Çanakkale savaşları başlamadan önce mi yoksa harp sırasında mı yakılmıştır? Aslında bize bu soruları sorduran elimizdeki bir mektuptur. Söz konusu mektup Emrullah Nutku'nun "Çanakkale Şanlı Tarihine Bir Bakış"¹⁵ adlı eserinde yer almaktadır.

¹⁰ Mehmet Tuğrul, Türk Halk Türkülerinin Doğuşu Üzerine Bazı Notlar, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ank., 1946, s.491

¹¹ Mehmet Özbek, Folklor ve Türkülerimiz, Ötügen Yay., İst., 1975, s.64

¹² Naki Tezel, "Kahramanlık Türküleri", Radyo, C.8, Sayı:87, Mart 1949, s.6

¹³ Mehmet Özbek, A.g.e., s.64

¹⁴ Mehmet Tuğrul, A.g.e., s.487

¹⁵ Emrullah Nutku, Çanakkale Şanlı Tarihine Bir Bakış, İst., 1975, s.8

Mektubu yazan Emrullah Nutku'nun kardeşi Seyfullah'tır. 1903 doğumlu olan Seyfullah savaşın arifesinde Çanakkale Sultanisi(lisesi)1.sınıf öğrencisidir. Seyfullah, Çanakkale'den gönderdiği ve üzerinde 29 Eylül 1914 tarihi yazılı olan mektubunda şöyle der:

Sevgili Anneciğim,

Canımıza tak diyen iki yıllık gurbet hayatından artık kurtuluyoruz. Sana ve aileme kavuşacağım için seviniyorum.

Mektebimizi alıyorlar, hastane olacakmış, bizi de İstanbul'daki mekteplere dağıtacaklarmış. Hocalarımızın çoğu da askerlik hizmetine gidiyorlar, büyük sınıflar da gönüllü yazılacaklarmış. Bugün Türkçe hocamız sınıfa geldi, ama çok kalmadı, bize veda etti. Bize: "Zamanı gelince cephede yapılacak vatan hizmetinin mektepte yapılan hizmetten kutsi olduğunu" söyledi.

Birkaç günden beri Çanakkale sokaklarından askerler geçiyor, "Çanakkale içinde Aynalıçarşı, Anne ben gidiyorum düşmana karşı" şarkısını söylüyorlar. At üstünde zabıtlar, top arabaları, mekkâre ve deve kervanları sokağımızı doldurdu. Harp olacakmış. İngiliz ve Fransız harp filoları boğazın dışında dolaşıyormuş. Buraları bombardıman edeceklermiş. Bu bombardımanı görmek isterdim, ama yakında Çanakkale'den ayrılacağız. Ama size kavuşacağım ben.

Beybabamın, sizin ellerinizi öper, kardeşlerime selam ederim.

Oğlunuz Seyfullah

Mektuptan öğrendiğimize göre henüz Çanakkale savaşı başlamadan önce Çanakkale'de harbe hazırlanan askerler tarafından Çanakkale Türküsü söylenmektedir. Bu da bize türkünün doğuş zamanını harp öncesine götürmemiz gerektiğini haber vermektedir. Türk müzik tarihi ve halk türküleri üzerine önemli çalışmaları bulunan Mahmut Ragıp Kösemihal'in görüşleri de bu belgeyi destekler mahiyettedir. Kösemihal, Musiki Mecmuası'nda¹⁶ bu türkünün Çanakkale savaşları sırasında yeniden hatırlanmış ve zamana uygun mısralar araya katılmış bir türkü olduğunu, asıl türkünün "ilk iki kıtadan anlaşıldığı gibi"(Çanakkale içinde vurdular beni/Nişanlımın çevresiyle sardılar beni; Çanakkale içinde aynalı çarşı/Ana ben gidiyorum düşmana karşı) daha eski olup Çanakkale'de öldürülen bir delikanlının ağzından yakılmış bir ağıt olduğunu hatta Bay Vahit Lütfi'nin bu türkünün 1. Dünya Savaşı'ndan çok önce söylendiğini kendisine anlattığını belirtir.

¹⁶ M. Ragıp Kösemihal, "Türk Halk Müziklerinin Kökeni Meselesi", Musiki Mecmuası, Nu:407, Aralık 1984, s.24-25

O zaman bu bilgiler ışığında şimdilik şöyle bir ara tespitte bulunabiliriz: Çanakkale türküsünün meydana gelmesi savaş öncesine kadar uzanır. İlk iki kıtadaki sözler de bu kanaatimizi doğrulayan işaretlerdir.

Araştırmalarımız sırasında bulduğumuz başka belge ve bilgiler ise bu türkünün savaş başladıktan sonra meydana geldiği yönündedir. Şimdi de sırayla bunlara bakalım.

Şanlı Selim¹⁷ tarafından 1915 yılında yayımlanan ve üzerinde Risale-i Musikiyye yahut Musiki Gazetesi yazan eserin on üç numaralı nüshasında şu ifadeyi okuyoruz: Çanakkale Marşı, bestekârı Kemânî Kevser Hanım.(Ek-1)¹⁸

Kevser Hanım tarafından bestelendiği belirtilen ve ikişer mısralı on iki bentten oluşan marşın sözleri şöyledir:

Çanakkale Kahramanlarının Hatırası

Atar çavuş atar vururlar seni

Ölmeden mezara koyarlar seni

Of gençliğim eyvah

Çanakkale içini duman bürür

Kırk altıncı fırkanın nâmı yürür

Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde dolu bir testi

Analar babalar ümidi kesti

Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde sıra serviler

Altında yatıyor arslan şehitler

Of gençliğim eyvah

Çanakkale boğazı dardır geçilmez

Kan olmuş suları bir tas içilmez

Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde bir sarı yılan

Osmanlının tayyaresi durdurur dıvan

Of gençliğim eyvah

¹⁷ Hakkında bkz. Dr. Nazmi Özalp, Türk Musikisi Tarihi, C.1, s. 213, C.2, s.118,171,341, M.E.B.Yay., Ank., 2000

¹⁸ Onur Akdoğan, A.g.e., s.9-23; Kevser Hanım hakkında ayrıca bakınız. Dr. Nazmi Özalp, Türk Musikisi Tarihi, C.1, M.E.B.Yay., Ank., 2000, s.68

Çanakkale sende vurdular beni
Nişanlımın mendiline sardılar beni
Of gençliğim eyvah

Çanakkale sende yatar bir selvi
Kimimiz nişanlı kimimiz evli
Of gençliğim eyvah

Atar İngiliz atar pişman olursun
Kan alıcı firkaya kurban olursun
Of gençliğim eyvah

İstanbul'dan çıktım başım selamet
Çanakkale'ye varmadan koptu kıyamet
Of gençliğim eyvah

Çanakkale seni duman бүрүdü
Ali Kemal Bey'in nâmı yürüdü
Of gençliğim eyvah

Tayyâre ile uçarız, dağlar aşarız
Bize tayyâreci derler, düşmanları yıkarız
Of gençliğim eyvah

Sözlerin üstünde yazan "Çanakkale Kahramanlarının Hatırası" ibaresi, bize bu marşın Çanakkale'deki askerlerimizin kahramanlıklarının hatırasını yaşatmak amacıyla bestelenmiş olduğunu düşündürmektedir. Zira Çanakkale Harbi sırasında Harbiye Nezareti'nin teşvik ettiği "harp edebiyatı" kapsamında kimi şiirlerin marş olarak besteletildiğini biliyoruz.¹⁹

Harbiye Nezareti bu kampanya dahilinde Çanakkale'deki askerlerimizin kahramanlık ve fedakarlıklarını anlatan eserlerin yazılmasını teşvik etmiş hatta bu maksatla Temmuz 1915'de edebiyatçı, müzisyen ve ressamardan oluşan bir heyeti Çanakkale harp sahasına götürmüştür.²⁰

¹⁹ Bunlardan birine örnek olarak Rauf Yekta Bey tarafından bestelenen Abdülhak Hamid'in şiirini gösterebiliriz. Rauf Yekta, "Millî Tekbir Hakkında", Yeni Mecmua, Çanakkale Fevkalade Nüsha 1918 (Yayına Haz. Abdurrahman Güzel), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi Yayınları, Çanakkale, 1996, s.182-183

²⁰ "Çanakkale Kahramanlığını Yaşatmak İçin", İkdâm, Nu: 6608, 28 Haziran 1331/11 Temmuz 1915, s.1; İbrahim Alaaddin (GÖVSA), Çanakkale İzleri, Marifet Mat., 1926, 3-4.

İşte bu kampanya dahilinde yazıldığını düşündüğümüz ve yine bugünkü Çanakkale türküsünün sözlerini hatırlatan bir diğer şiir Destancı Mustafa'ya²¹ aittir. Destancı Mustafa'nın tek sahife halinde bastırıp "30 Para"dan sattığı "Çanakkale Şarkısı"(Ek-2)²² biraz daha uzun olup on dört kıtadan oluşmaktadır. Bu şiirden de birkaç mısra okuyalım:

Çanakkale Şarkısı

Çanakkale'sine vardım selâmet
Anafartalar'da koptu kıyâmet
Nakarat

Anafartalar'da oldu kıyâmet
Çanakkale'sinde bir büyük çarşı
İşte ben gidiyorum düşmana karşı
Nakarat

Borular çalıyor ileri arşı
Çanakkale'sinde bir uzun servi
Kimimiz taşralı kimimiz yerli
Nakarat

Askerde rahatla geçirdik devri
Çanakkale'sinde bir yeşil direk
Ölen düşmanlara sevinmek gerek
Nakarat

Harbin dehşetine dayanmaz yürek
Çanakkale'sinde yapılır testi
Düşmanlar çekilip ümidi kesti
Nakarat

Kahraman askerin yorulmaz desti
Çanakkale'sinde sıra serviler
Sanki yağmur gibi iner mermiler
Nakarat

Düşmanın üstüne düşer mermiler
Çanakkale'sinde elektirikler

²¹ Destancı Mustafa, o yıllarda Çanakkale Harbi de dahil toplumu yakından ilgilendiren çeşitli olaylar hakkında destan yazıp bunları tek sahifelik "yaprak destanlar" halinde bastırarak satan halk şairlerinden biridir. Çanakkale ile ilgili birkaç destanı vardır. "Alçak İngilizlerin Çanakkale Bombardımanı ve Kahraman Topçularımızın Müdafaaası", Necm-i İstikbal Mat., İst., 1331, Is.: "Arıburnu Sahil Muharebesi Destanı", Necm-i İstikbal Mat., İst., 1331, Is. Ayrıca, detancılık ve destanlar hakkında daha geniş bilgi için bakınız. İstanbul Ansiklopedisi, C.8, İst., 1966, s.4520-4524

²² Destancı Eyüblü Mustafa Şükrü Efendi, "Çanakkale Şarkısı", Necm-i İstikbal Matbaası, İst., 1331, Is.

Kumanda ediyor liva ferikler
Nakarar

Düşman cesediyle doldu tarikler
Çanakkale'sinde bir büyük çınar
Duymanın anam ölürsem yanar
Nakarar

Sağ kalır isem her dâim anar
Çanakkale'sinde sıra söğütler
Zâbitler bir yandan asker öğütler
Nakarar

Vâdesi gelerek ölen yiğitler
Çanakkale'sinde akıyor dere
Hesapsız düşmanlar döküldü yere
Nakarar

Bomba yarasıyla açıldı bere
Çanakkale'sinin çoktur furunu
Osmanlı askeri arslan torunu
Nakarar

Aslâ unutulmaz Arıburunu
Çanakkale'sinde toplar inliyor
Topların sesini herkes dinliyor
Nakarar

Topçular düşmanı görüp mimliyor
Çanakkale'sinde yanar löküsler
Kahraman askerler durmaz göğüsler
Nakarar

Korkarak kaçar hemen öküsler
Çanakkale'sinde kurulur pazar
Arslan askerlere değmesin nazar
Nakarar

Ecel geldi ise kismetimde yazar

Destancı Eyüblü Mustafa Şükrü Efendi'nin şiiri ile Kevser Hanım'ın bestelediği sözler arasında da kimi benzerliklerin olduğu görülmektedir. Özellikle şu dizeler arasındaki yakınlık oldukça dikkat çekicidir:

Çanakkale'sine vardım selâmet
Anafartalar'da koptu kıyâmet(Destancı Mustafa)

İstanbul'dan çıktım başım selamet
Çanakkale'ye varmadan koptu kıyamet(Kevser Hanım Bestesi)

Çanakkale'sinde yapılır testi
Düşmanlar çekilip ümidi kesti(Destancı Mustafa)
Çanakkale içinde dolu bir testi
Analar babalar ümidi kesti(Kevser Hanım Bestesi)
Çanakkale'sinde bir uzun servi
Kimimiz taşralı kimimiz yerli(Destancı Mustafa)
Çanakkale sende yatar bir selvi
Kimimiz nişanlı kimimiz evli(Kevser Hanım Bestesi)

Aslında bu benzerlikler geleneğin ortak olarak kullandığı ve pek çok halk şiirinde de rastlayabileceğimiz söz kalıplarından kaynaklanmaktadır. Çünkü halk şiiri ve türküleri meydana getirilirken daha önce bilinenlerden “söz kalıpları” alınıp adeta yenilere monte edilir. Bu yüzden yeni türkülerde mevcut ses ve söz kalıplarından sıkça faydalandığı görülür. Değişik türkülerden aldığımız şu örnekler buna birer kanıttır:

1897 Türk-Yunan Harbi ile ilgili bir türkünün şu dizelerinin daha sonra da kullanıldığı anlaşılmaktadır:

(...)
Yunan'ın içinde bir sıra selvi
Kimimiz nişanlı kimimiz evli
Sılada bıraktım saçları telli²³

“Köy Halk Türküleri”²⁴ adlı kitaptaki türkülerin birinde rastladığım şu dizeler de bir hayli tanıdık geliyor:

Isparta'dan çıktım başım selâmet
Köy yoluna döndüm koptu kıyamet

Hasan Âli Yücel'in “Türk Edebiyatına Toplu Bir Bakış”²⁵ isimli eserinde gördüğüm bir halk şiirindeki şu mısralar da oldukça dikkat çekicidir:

Karakoldan çıktım yan basa basa,

²³ Erdoğan Gökçe, “1897 Türk-Yunan Savaşlarında Yakılan Türküler”, Folklor Araştırmaları, Nu:303, Ekim 1974, s.7119-7121

²⁴ Yusuf Ziya Demirci, Köy Halk Türküleri, Burhaneddin Mat., İst., 1938, s.307

²⁵ Hasan Ali Yücel, Türk Edebiyatına Toplu Bir Bakış, Remzi Kitabevi, 1932, s.34-35

Ciğerlerim koptu kan kusa kusa,
(...)

İki mezar arasında vurdular beni,

Yarin çevresine sardılar beni, Erdoğan Gökçe, "1897 Türk-Yunan Savaşlarında Yakılan Türküler", Folklor Araştırmaları, Nu:303, Ekim 1974, s.7119-7121

Ölmeden toprağa koydular beni,
Vay koydular beni!...

Örnekler daha da çoğaltılabilir. Bu türkülerdeki bazı söz kalıplarının Çanakkale türküsünde kullanıldığı açıktır. Bu noktada yukarıda yaptığımız tespitimize bazı ilaveler yapabiliriz: Çanakkale Harbi sırasında bestelenen "Çanakkale Marşı", yazılan "Çanakkale Şarkısı" veya yakılan "Çanakkale türküsü" tamamen orijinal olmayıp kendinden önceki halk şiiri birikiminden izler taşımaktadır. Bu durum bir eksiklik değil halk şiirlerinin/türkülerin meydana gelme sürecinde gelenekteki devamlılığın tabii bir sonucudur. Dolayısıyla bu bilgiler Çanakkale türküsünün harp öncesi doğmuş olduğu yönündeki düşüncemizi biraz daha kuvvetlendirmektedir.

Çanakkale türküsüne ilişkin bulduğumuz ve Sabah gazetesinde 1916 yılı başlarında yayınlanan bir diğer metin de Florinalı Nazım'ın kaleme aldığı "Çanakkale Türküsü"²⁶ adlı şiirdir. Ancak bu şiirin adının dışında bugünkü türkü

²⁶ Filorinalı Nazım, "Çanakkale Türküsü", Sabah, N.9522, 29 Şubat 1331;13 Mart 1916,s.3

Çanakkale Türküsü

Çanakkale, Kabe gibi uludur,

Toprakları şehitlerle doludur !

Kırılan hep orda düşman koludur.

Türk sinesi ne metin bir cevhermiş;

Milyonla gülleye karşı sipermiş!

Ne arslanlar yetiştirmiş bu vatan!

Ateşlere ölümlere can atan;

Her birisi cihan değer kahraman!

Yıldırımlar: Bunlar için oyuncak,

Şarapneller: Bir geveze firıldak ;

Dağa, taşa sayılmaz gülle vuran,

Toprakları bombalarla kavuran:

İki büyük düşman yere kapandı,

Tarih bunlar için mezar yapandı!

Çanakkale: Mucizeler yarattı.

İstanbul'u Türk süngüsü dayattı!

Düşman burdan sürülerek top attı.

Çanakkale harbi düşün ne müthiş

Tarih böyle bir gün daha görmemiş!

Esâtiri kahramanlar meşhedî,

ile bir ilgisi yoktur. Şiirin yanına yazılan nottan öğrendiğimize göre bu şiir bestelenmek ümidiyle yazılmıştır.

Çanakkale türküsünün doğuş zamanına ilişkin belge, bulgu ve tespitimizi belirttiğinden sonra, türkünün 1915 yılından günümüze doğru geliş veya yayılış öyküsüne bakabiliriz:

B. Çanakkale Türküsünün Yayılışı

Daha önce ifade ettiğimiz gibi Çanakkale Savaşı sırasında pek çok şiir kaleme alınmış ancak bunların çoğu kısa süre sonra unutulup gitmiştir. Oysa Çanakkale türküsü unutulmamış 1. Dünya Savaşı bittikten sonra bu türkü askerlerin dilinde Osmanlı Coğrafyasının hemen her yerine yayılmıştır. Falih Rıfki, 20 Mart 1918 tarihli Dergah dergisinde yayımlanan bir yazısında bu gerçeği şöyle dile getirir:

"Çanakkale için bu kadar şiir yazıldı, hiç biri hatırımızda yok... Belki yazarların bile!. Çanakkale harbini yapan neferler sılaya dönerken bir türkü tutturdular. Bu türkü İstanbul sokaklarından tâ Anadolu içlerine kadar yayıldı.

Çanakkale içinde vurdular beni

Ölmeden mezara koydular beni

Güftesi şu basit mısralar olan bu türkünün yanık sesi önünde şairlerimizin yazdığı Çanakkale şiirlerinin sahteliğini hissettik, onlar kağıttan yapılmış çiçeklere benziyordu. Çünkü bu türküde orada harp edenlerin acıları vardı, memleket hasretleri duyuluyordu."²⁷

Araştırmamız sırasında gördük ki Çanakkale türküsü Anadolu sınırlarının da dışına çıkmış hatta Balkanlarda da oldukça çok söylenen meşhur türküler arasına girmiştir. Çünkü Çanakkale Savaşlarına Türk ordusu içinde Rumeli'de

Aranırsa burasıdır ebedi!..

Yüzbinlerce düşmanı mahvetti:

(Çanakkale) anılıyor haşyetle,

Tarih burda eğiliyor hürmetle!

Bu devleti parlak görmek isterdik,

Yoklukta bir büyük varlık gösterdik.

" Vatan için şân alarak can verdik"

Minareler kadar yüksek kemikten:

Zafer sütunları diktik çelikten!..

²⁷ Falih Rıfki(ATAY), "Harp Edebiyatı", Dergah, Yıl: 1, C.2, Nu:23, 20 Mart 1338, s.174

yaşayan halkların da katıldığı bilinmektedir. Dr. İrfan Morina'nın III. Milletler Arası Türk Folklor Kongresi'nde sunduğu bir tebliğden²⁸ "Çanakkale Türküsünün Arnavutça Söylenişi"nin bile olduğunu öğreniyoruz. Arnavutça söylenişinden bir kütasını okuyarak Çanakkale türküsünün 1918 sonrasına ilişkin öyküsüne devam edelim:

Çanakkale içinde bir sarı çadır

Türk zabitleri bir araya toplanır

Of gençliğe vay aman

1918 tarihi aynı zamanda halk türkülerinin de önemsenmeye başladığı bir tarihtir. Bu tarihte Yeni Mecmua'nın çıkardığı "Çanakkale Özel Sayısı"nda Musa Süreyya imzalı "Asker Türküleri" başlıklı yazıda "askere rûhî bir zevk, kırılmaz, bükülmez bir azim veren türkülerin öneminden bahsedilmekte ve milli ruhu ihtiva eden bu türkülerin bir an önce derlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır.²⁹ Ancak bu ve benzeri düşüncenin sistemli ve programlı bir şekilde hayata geçebilmesi yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile mümkün olabilmiştir. Cumhuriyet'in ilk on yılı içinde; "1926(Izmir, Ödemiş, Tire, Aydın, Nazilli, Sultanhisarı, Denizli, Manisa, Kırkağaç, Soma, Bergama, Dikili, Ayvalık, Edremit, Havran, Balıkesir, Bandırma, Bursa, Gemlik ve Mudanya'da),³⁰ 1926(Gaziantep, Urfa, Akçakale, Niğde, Kayseri, Sivas çevresinde elli bir gün), 1927(Konya, Ereğli, Karaman, Alaşehir, Ödemiş, Aydın, Manisa, İzmir çevrelerinde iki ay kadar), 1928(Batı Karadeniz, Sivas, Eskişehir, Kütahya, Bursa çevrelerinde), 1929(Trabzon, Erzincan, Erzurum çevrelerinde), 1932(Balıkesir ve çevresinde) ve daha sonraki tarihlerde, Anadolu'nun pek çok ili gezilerek halk türküleri derlenmiştir.³¹ Bu derlemeler neticesinde bir araya getirilen beş yüzden fazla türkü 1930'da Halk Türküleri³² adı altında yayımlanmıştır. Burada oldukça dikkat çekici bir husus vardır ki derlenen türküler arasında Çanakkale türküsü yer almamaktadır. Bunun sebebinin, o yıllarda 1. Dünya Harbi ile ilgili pek çok türkü arasında Çanakkale türküsüne yeterince dikkat edilmemesi olduğunu düşünüyoruz.

²⁸ İrfan Morina, "Çanakkale Türküsünün Arnavutça Söylenişi", III. Milletler Arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ank., 1987, s.161-166

²⁹ Musa Süreyya, "Asker Türküleri", Yeni Mecmua, Çanakkale Fevkalade Nüsha 1918(Yayına Haz. Abdurrahman Güzel), Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi Yayınları, Çanakkale, 1996, s.230-231

³⁰ Seyfeddin Senai ve Asaf kardeşler tarafından yapılan derlemeler için bak. Yurdun Nağmeleri, Milli Mat., İst., 1926

³¹ Bu derlemeler hakkında geniş bilgi için bakınız: Yusuf Ziya Demircioğlu, Memleketimizde Musikî Folklorü Hareketleri, Musikî Mecmuası, Nu.244, Mart 1969, s.12-13; Nu: 245, Nisan 1969, s.13-14; Ethem Ruhi Üngör, "Halk Çalgılarımız Üzerine İnceleme Gezi Notları", Musikî Mecmuası, Nu:247, Haziran 1969, s.4-6

³² Halk Türküleri, İstanbul Üniversitesi Konservatuarı Neşriyatı, İst., 1930

Ancak aradan çok fazla zaman geçmeyecek ve Mahmut Ragıp Gazimihal(Kösemihal) 1936 yılında Çanakkale Türküsünü notasıyla beraber yayımlayacaktır.³³ Sözleri şöyledir:

Çanakkale içinde vurdular beni

Nişanlımın çevresile sardılar beni

Of gençliğim eyvah!

Çanakkale içinde aynalı çarşı

Anne, ben gidiyorum düşmana karşı

Of, gençliğim eyvah!

Çanakkale içinde kasap olur mu?

Vurulan, şehitler hesap olur mu?

Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde bir dolu testi

Analar, babalar umudu kesti

Of gençliğim eyvah!

Gazimihal'in yayımladığı Çanakkale Türküsü dört kitadan oluşmaktadır ve bu tarihten sonraki yayınlar için de temel teşkil etmiştir. Çünkü daha sonra Çanakkale türküsü adıyla türkü kitaplarında yer alacak olan metinler büyük ölçüde Gazimihal'in yayımladığına dayanmaktadır. Hemen belirtelim ki Gazimihal'in verdiği sözler de Kevser Hanım'ın bestelediği marşı hatırlatmakta ve her iki eserin sözlerinde önemli benzerlikler olduğu görülmektedir.

Naki Tezel'in herhangi bir kaynak vermeksizin 1949'da yayımladığı türkünün sözleri ise şöyledir³⁴:

Çanakkale içinde aynalı çarşı

Ana ben gidiyorum düşmana karşı

Of gençliğim eyvah..

Çanakkale içinde bir uzun selvi

Kimimiz nişanlı kimimiz evli

³³ M. Ragıp Gazimihal(Kösemihal), "Çanakkale Türküsü", Türk Halk Türkülerinin Kökeni Meselesi, Akşam Mat, 1936; Musikî Mecmuası, Nu: 407, Aralık 1984, s.24-25; Onur Akdoğan, a.g.e., s.12

³⁴ Naki Tezel, "Kahramanlık Türküleri", Radyo, C.8, Sayı:87, Mart 1949, s.6-7,15

Of gençliğim eyvah..

Çanakkale içinde bir dolu desti

Analar babalar mektubu kesti

Of gençliğim eyvah..

Çanakkale üstünü duman бүрүdü

On üçüncü fırka harbe yürüdü.

Of gençliğim eyvah

Bu metnin son beyiti daha önceki metinlerin hiç birinde yoktur. Fakat Kevser Hanım'ın bestelediği marşta geçen "Çanakkale seni duman бүрүdü/ Ali Kemal Bey'in nâmi yürüdü" mısralarıyla yakınlığı ortadadır. Diğer mısralar da öncekilerden pek farklı değildir.

1950'li yıllarda Çanakkale türküsü birkaç kitapta birden görünmeye başlar. Bunda o tarihlerde yapılan ve ülke çapındaki yardımlarla desteklenen Çanakkale Şehitler Abidesi'nin oluşturduğu havanın katkısı olsa gerektir.³⁵

İşte bunlardan biri halk müziğine büyük emek vermiş olan Muzaffer Sarısözen'e aittir. Muzaffer Sarısözen'in Yurttan Sesler³⁶ adlı notalarıyla türkülerden örnekler verdiği eserinde "Çanakkale" başlığı altında verilen sözler ile Naki Tezel'in yayınladığı metnin kıtaları tamamen aynı olup yalnızca nakaratları farklıdır. Sarısözen'in 1952 yılında yayınladığı söz konusu notada nakaratlar "Of gençliğim eyvah" yerine "Of sağolsun anam" şeklindedir. Bir yıl sonra yayınlanan Cahit Öztelli'nin Halk Türküleri³⁷ adlı kitabındaki sözler ise bir kıtası hariç Gazimihal'in yayınladığı sözlerle aynı olup nakaratında çok küçük bir değişiklik olduğu anlaşılmaktadır. Burada da "Of gençliğim eyvah" nakaratı "Ah gençliğim eyvah" biçimindedir. Birkaç yıl sonra Ragıp Şevki ise hazırladığı Seçme Türküler³⁸ adlı kitabına Muzaffer Sarısözen'in metnini aynen almıştır.

1966 yılında ise Çanakkale Türküsünün marşların toplandığı bir antolojiye alındığını görüyoruz. Ethem Ruhi Üngör "Türk Marşları" isimli kitabında "Çanakkale Marşı" adı altında notasıyla beraber şu sözleri verir ve bestecisinin Destancı Mustafa olduğunu belirtir. Marşın bestekarı olarak Destancı Mustafa'nın adının geçmesini Ethem Ruhi'nin bir yanılığısı olarak düşünüyoruz. "Çanakkale içinde sıra serviler/Binbaşılar oturmuş asker öğütler" gibi Destancı Mustafa'nın "Çanakkale Şarkısındaki" kimi dizeleri hatırlatan marşın sözleri şöyledir:

³⁵ Çanakkale Şehitler Abidesi'nin yapılış öyküsü için bakınız. Necmi Onur, Çanakkale Savaşları ve Şehitler Abidesi, İst., 1960, s.98-101

³⁶ Muzaffer Sarısözen, "Çanakkale", Yurttan Sesler, Akın Mat., Ankara 1952, s.13

³⁷ Cahit Öztelli, Halk Türküleri, Varlık Yay., İst., 1953, s.95

³⁸ Ragıp Şevki Yeşim, Seçme Türküler, Sine Radyo Haftası Neşriyatı, İst., 1957, s.104

Çanakkale içinde aynalı çarşı
Anne ben gidiyorum düşmana karşı

Çanakkale içinde sıra serviler
Binbaşılar oturmuş asker öğütler

Çanakkale içinde bir kırık testi
Anneler ve babalar ümidi kesti

Arıburnu'ndan çıktık yan basa basa
Hep düşmanlar kaçıyor kan kusa kusa

1967 yılında çıkarılan Çanakkale il yıllığında yer alan ve 1971'deki il yıllığında da aynısı bulunan "Çanakkale türküsü"nü sözleri ise buraya kadar verdiğimiz metinlerden bazısının aynen bazısını da kısmen değişiklikle tekrarlayan mısralardan oluşmaktadır. "Çanakkale türküsü, bu yıllıkla ilk kez "Çanakkale'de söylenen bir türkü" olarak literatüre girmiştir. Öneme binaen bu metni de buraya almayı uygun buluyoruz.

Çanakkale içinde vurdular beni
Ölmeden mezara koydular beni
Of gençliğim eyvah

Çanakkale köprüsü dardır geçilmez
Al kan olmuş suları bir tas içilmez
Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde aynalı çarşı
Anne ben gidiyorum düşmana karşı
Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde bir dolu testi
Anneler babalar ümidi kesti
Of gençliğim eyvah

Çanakkale'den çıktım yan basa basa
Çiğerlerim çürüdü kan kusa kusa
Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde sıra söğütler

Altında yatıyor aslan yiğitler
Of gençliğim eyvah

Çanakkale'den çıktım başım selâmet
Anafarta'ya varmadan koptu kıyamet
Of gençliğim eyvah³⁹

1970'li yıllar Çanakkale türküsünün öyküsünde önemli bir dönemin başlangıcı olur. Çünkü türkü, bu yıllardan sonra ülke çapında daha çok bilinme imkanına kavuşur. Artık Çanakkale türküsü halk şiiri ve müziği ile ilgili hemen her kitaba alındığı gibi türküler hakkında bilgi veren araştırmalarda da "bentleri iki, kavuştakları tek dizeli türküler" için verilen örneklerin başında yer alır.⁴⁰

Ayrıca türkünün daha da meşhur olmasında bu yıllarda radyodan duyulması ve TRT kayıtlarına girmesinin de büyük payı olduğu kanaatindeyiz.

Çanakkale türküsünün sözleri 1973'te notasıyla beraber TRT yayınları arasında şu bilgilerle yerini almıştır:

Derleyen: Muzaffer Sarısözen

Derleme Tarihi: (-----)

İnceleme Tarihi: 22.11.1973

Notaya Alan: Muzaffer Sarısözen

Kimden Alındığı: İhsan Ozanoğlu

Yöresi: Kastamonu

TRT yayınındaki sözler nakaratları hariç, Muzafer Sarısözen'in yukarıda bahsettiğimiz ve 1952'de yayınladığı sözlerin aynısıdır. Muzaffer Sarısözen'in kaynak kişi olarak gösterdiği İhsan Ozanoğlu Musiki Mecmuası'ndaki bir yazısında ne zaman olduğuna ilişkin bir tarih vermeden, Sarısözen'in Çanakkale zaferi yıldönümünde günün önemini belirtecek türkü ararken nereye başvurduysa Çanakkale konusu üzerine türkü bulamadığını bunun üzerine telefonla kendisine müracaat ettiğini, kendisinin de hemen notasını yazıp Kastamonu'dan postaladığını, Ankara'ya gittiğinde ise Çanakkale türküsünün hiçbir yerde bilinmediğine göre mutlaka Kastamonu'da yapılmış olması gerektiğini belirtir. Yazının devamında ise Sarısözen'in kendisine "şimdi de bestekarını tespit etmesini rica ettiğini fakat türküyü yakını kesin olarak tespit edemediğini ifade eder.⁴¹

³⁹ Çanakkale İl Yıllığı, 1967, s.86

⁴⁰ Hikmet Dizdaroğlu, A.g.e., s.118, Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Türk Dil Kurumu Yay., Ank., 1983, s.304; Cevdet Kudret, Örneklerle Edebiyat Bilgileri C.1, 2. bsk. İnkılâp Kitabevi, 1980, s.293

⁴¹ İhsan Ozanoğlu, "Çanakkale Türküsü", Musiki Mecmuası, Nu:389, Mart 1982, s.8

Muzaffer Sarısözen bu türkünün sözlerinin aynısını 1952 yılında yayınladığına göre türküyü İhsan Ozanoğlu bu tarihten önce göndermiş olmalıdır. İhsan Ozanoğlu'nun türkünün yöresine ilişkin iddiası bazı kitaplara da geçmiştir.⁴² Yurt Ansiklopedisi'nde "Çanakkale içinde aynalı çarşı" sözleriyle başlayan ezgi, Kastamonu ve Tuna üzerindeki Adakale'den derlenmiştir. Türkünün yalnız sözleri yöreyle ilgilidir⁴³ denilmektedir.

Bazı kaynaklarda ise türkünün Çanakkale yöresine ait olduğu yazılıdır.⁴⁴ Farklı bilgiler haliyle Çanakkale türküsünün hangi yöreye ait olduğuna dair zihinlerde bir soru işaretinin oluşmasına sebep olmaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi Çanakkale türküsünün hangi yöreye ait olduğuna ilişkin farklı görüşler vardır. Aslında, "türkülerin nerede ve ne zaman ortaya çıktığını bilmek çok kere elden gelmez. Yurdun birçok yerinde söylenmekte olan bir türkü elbette bir tek yerde doğmuştur. Eğer varsa, türküdeki yer ve kişi adları da onun doğuş yerini her zaman göstermez. Çünkü, türkü gittiği yerlerde bazı değişikliklere uğrar. Bu yüzden kimi zaman bir türküyü değişik yerlerin halkı sahip çıkar; bu türkü oranın değil; bizimdir, derler."⁴⁵ Fakat bunla beraber bazı türkülerin çıkış yerleri bilinir. Bu türküler genellikle tarihi olaylarla dayanan türkülerdir. Dolayısıyla Çanakkale türküsü ile ilgili bu tür bir tartışma yersiz ve ilmi dayanaklardan yoksundur. Şu ana kadar verdiğimiz bilgiler kesin bir şekilde bu türkünün ortaya çıkış yerinin Çanakkale olduğunu kanıtlamaktadır.

Buraya kadar Çanakkale türküsünün öyküsünü kronolojik bir metotla; "türkünün doğuşu ve yayılışı" ekseninde ele almaya çalıştık. Türkünün şekli, muhtevası ve diline pek temas etmedik. Zira söz konusu türkü bu açılardan da incelemeye muhtaçtır. Biz tebliğimizi şimdilik vardığımız şu sonuçlarla noktalamak istiyoruz:

Çanakkale türküsü ilkin halk şiiri geleneğine uygun olarak hazır söz kalıplarından da istifade ile askere giderken bir ayrılık türküsü olarak doğmuştur.

Türkü, Çanakkale Muharebeleri boyunca söylenmiş bu sırada Kevser Hanım'ın bestesi(Çanakkale Marşı) ve Destancı Eyüblü Mustafa Şükrü'nün katkılarıyla daha da zenginleşmiştir.

⁴² Mehmet Özbek, Folklor ve Türkülerimiz, Ötüken Yay., İst., 1975, s.375; Türk Halk Müziği Sözlü eserler Antolojisi 1, TRT Müzik Dairesi Yay., Nu:98, Ankara, 2000, s.209; Salih Turhan, Anadolu Halk Türküleri ve Ezgileri, T.T.B.Yay., Ank., 1992, s.175

⁴³ Yurt Ansiklopedisi, C.3, Anadolu Yayıncılık, İst., 1982, s.1909(Ansiklopedi'nin kaynak belirtmeksizin verdiği hükmü genel yaygın ve yanlış kanaatin tekrarı olarak değerlendiriyoruz. Ö.Çakır)

⁴⁴ Durmuş Yazıcıoğlu(Derleyen), Türk Halk Türküleri, Ege Ün., Mat., İzmir, 1969, s.95; Çanakkale İl Yıllığı, 1967, s.86; 1971, s.172

⁴⁵ Cahit Öztelli, Halk Türküleri/Evlerinin Önü, Özgür Yay., İst., 1983, s.16

Çanakkale türküsü, 1. Dünya Savaşı bittikten sonra, memleketlerine dönen askerlerin dilinde başta Anadolu olmak üzere Osmanlı coğrafyasının hemen her tarafına yayılmıştır.

Aradan geçen yaklaşık doksan yıllık zaman içinde ölmemiş canlılığını muhafaza etmeyi başarmıştır. Bunu toplumu çok derinden etkileyen bir olaya dayanmasına, ezgisinin dokunaklı oluşuna ve sanat yapısının yüksek olmasına bağlayabiliriz.

1970'li yıllardan sonra Çanakkale türküsü oldukça meşhur olmuş, hem sözleri hem de ezgisi bakımından ortak bir söyleyişe kavuşarak daha rafine hale gelmiştir.⁴⁶

Bugün, Çanakkale türküsü Çanakkale Muharebeleri'ni kazanan kahraman askerlerimizin hissiyatına tercüman olan en kıymetli eserlerden biri olarak, türkülerimiz arasında hak ettiği müstesna yerini almıştır.

Ek-1

میان قلمه ماشمش
بست کار کان کرز خانم

خیل با بدست لای شمش لای مت خار با دا دوتل
DIA DE BERTCHIK DIM BA CHUK LA MET XAR BA DA DUTL

واہ اول کیم ل کیم ف او مت تا ری دی فر دن دان اول
OL WA DAN KOP DI XI TA MET O F USURDI LI TIM ET VAN

میان قلمه قهرمان تبریک خاطر می

آتر جاوش آتر وودورل سنی	چناق قلمه سنده وودورل سنی
اولدن سزاده تویدارل سنی	شائشک مندیکه ساروبیلر سنی
چناق قلمه ایچین درغان پورور	اوف کنجلیکم ابواه
ترق آلتیبی فرقه تک نامی پورور	چناق قلمه سنده بیار بر سلوی
چناق قلمه ایچنده دولو بر دست	کیبیز نشانی کیبیز اول
آنالر ایبال امیدک کمدی	اوف کنجلیکم ابواه
چناق قلمه ایچنده صبره سلویلر	آنالر انکلیز آتار بشبان اونورسین
آتنده یانیور آرسلان شیدیلر	قان آقبی فرقیه قربان اونورسین
چناق قلمه بوغازی دادرر کیلین	اوف کنجلیکم ابواه
قان اولش سورلی بر طاس ایچلین	استانبولدن چیدم باشم سلامت
چناق قلمه ایچنده بر صاری ییلان	چناق قلمه به وارمادن قوبدی ده نیاست
میانیک طیاره سی دوردورور دیوان	اوف کنجلیکم ابواه
اوف کنجلیکم ابواه	چناق قلمه سنی دومان پورور
	علی کال بیک نامی پورور
	اوف کنجلیکم ابواه
	طیاره ابه اوپارز داغز آتارز
	بزه طیاره سی دبرل دستنری باقرز
	اوف کنجلیکم ابواه

Çanakkale Marşı/Beatekârî : Kemâni KEVSER HANIM

⁴⁶ Musiki tarihçisi Dr. Nazmi Özalp ile 12. Şubat 2002 tarihinde Ankara'da yaptığım bir görüşmede kendisi, eskilere göre Çanakkale türküsünün bugünkü bestesinin çok daha güzel olduğunu ifade etmişlerdir.(Ö.Çakır)

THE STORY OF A SOLDIER'S BALLAD

ABSTRACT

Since 1915, when the war took place, many poems have been written and many songs have been sung about the battles at Gallipoli. Therefore, these battles occupy a distinct and significant place in Turkish history and literature. However, we should note that of the poems written and the songs composed, there are few surviving up to the present day. In Turkish literature, there are two famous poems concerning the Gallipoli Campaign. One of them is *Çanakkale Şehitlerine' (To Those who Died at Gallipoli), written by Mehmet Akif, the other is the famous song entitled 'Çanakkale Türküsü' (Çanakkale Ballad).

There have been numerous studies of the poem by Mehmet Akif, but academic studies into the Ballad of Çanakkale are, unfortunately, inadequate. It was this lack of scholarly concern that led us to investigate the subject. In this paper, we have studied the story of the Çanakkale Ballad chronologically within the context of its 'origin and spread'.

All folk songs in general originate as follows: a folk poet who has experienced or felt deeply about a series of social events composes a song with reference to the poems and melodies in his memory. The newly-composed song spreads from mouth to mouth and undergoes changes. During this period, the name of the original composer of the song is forgotten. The case of the Çanakkale Ballad is no different. This song was composed in the atmosphere of an event which made a great impact on the memory of the Turkish people, a great war. Accordingly, this song has an origination date. However, there are conflicting reports about whether it was composed before or after the war.

In a letter included in Emrullah Nutku's work entitled 'Çanakkale Savaşlarını Şanlı Tarihine Bir Bakış (A Look at the Glorious History of the Gallipoli Campaign), it was stated that Turkish soldiers were already singing the Çanakkale Ballad before the start of the war. This letter, dated 29 September 1914, was written by a student attending Çanakkale High School. In a letter to his mother, a student named Seyfullah says that soldiers were parading on the streets for a couple of days, singing the song 'Çanakkale içinde Aynalı Çarşı/Anne ben gidiyorum düşmana karşı' (There's a Mirror Bazaar in Çanakkale/Mother, I'm off to fight the enemy). It follows that the Çanakkale Ballad was already known before the start of the war.

The view by Mahmut Ragip Gazimihal, who carried out important studies into the history of Turkish music and folk songs, supports the assumption above. In

one of his articles, Gazimihal suggests that a youngster who was killed in Çanakkale years before composed the song, but new lines were added to it when it was remembered during the war. Thus, such data suggests that the song originated before the start of the Gallipoli Campaign.

Other works found during our investigations suggest that the song was composed during the course of the war. One of these is 'Çanakkale Marşı' (Gallipoli March), by Kemani Kevser Hanım. Lyrics of the march, published in the newspaper Musiki in 1915, are quite similar to those of the Çanakkale Ballad. Lyrics of a poem entitled 'Çanakkale Şarkısı' (Gallipoli Song) written by Destancı Mustafa, are also reminiscent of the Çanakkale Ballad.

In fact, these similarities result from the traditional phrasal patterns encountered in many folk poems, since the 'phrasal patterns' already known are replaced by new ones when composing folk poems and songs. Therefore, other songs exist, some lyrics of which are reminiscent of the Çanakkale Ballad. After the First World War had ended, Turkish soldiers returning home spread the Çanakkale Ballad to almost every part of Ottoman territory. The song even has a version in the Albanian language.

Not much attention or consideration was given to the Çanakkale Ballad in song compilations in the initial years of the foundation of the Turkish Republic, the reason being that it was just one among many other songs about the First World War. Mahmut Ragip Gazimihal later published the words of the Çanakkale Ballad, together with its musical notation, in 1936.

After the 1950s, the song became more popular. Publicity at this time surrounding construction of the large war memorial at Cape Helles dedicated to all the Turkish soldiers lost in the fighting at Gallipoli, a campaign that received nation-wide support, almost certainly contributed to this popularity.

Although the records of TRT (Turkish Radio and Television Broadcasting Board) for the 1970s suggest that the Çanakkale Ballad belongs to the region of Kastamonu, current documents suggest that this song originated in the region of the Dardanelles.

In conclusion, we can list the following results of our investigations:

The Çanakkale Ballad originated as a song of separation, sung when joining the army, with the help of available phrasal patterns in compliance with the traditions of the folk poem.

The song was sung during the battles at Gallipoli and enriched by Kevser Hanım's composition (the Gallipoli March) and Destancı Eyüblü Şükri's contributions.

After the First World War had ended, the song spread across Ottoman territory, particularly in Anatolia, through the singing of soldiers returning to their homelands.

The song has managed to survive for a 90-year period because of its origins in the Gallipoli Campaign, which had a great impact on the Turkish public, its touching melody and its high artistic quality.

After the 1970s, the song became very famous, acquiring a common singing style in terms of its lyrics and melody.

As one of the most precious works revealing the feelings of our brave soldiers who won the battle at Gallipoli, the Çanakkale Ballad now occupies a unique place among Turkish songs.

Below is a fairly free translation of Çanakkale ballad by İbrahim Aksu, with the verses ordered to reflect the events in the story. 'Gallipoli' has been substituted for 'Çanakkale', except where that seems to imply the township, not the battlefield.

In Çanakkale, a Mirror Bazaar,
Mother, I'm off to war,
Alas, I'm a child no more!

In Çanakkale, a pitcher is full,
Mothers, fathers, hopes dashed,
Alas, kiss goodbye to your sons!

On Gallipoli, stand rows of willows,
Below, lion-hearted heroes sleep,
Alas, my youth is lost!

Gallipoli bridge is narrow, impassable,
The water flows crimson, undrinkable,
Alas, my youth is lost!

Departing Çanakkale, my mind at ease,
Not yet at Anafarta, doomsday struck,
Alas, I've run out of luck!

Set off from Çanakkale, step in step,
Now, lungs rotten, vomiting blood,
Alas, that's my life gone for good!

They shot me at Gallipoli,
Buried me before I was dead,
Oh, for the pity of youth!

*(Editor's Note: While the war in 1915 is known in English as the 'Gallipoli Campaign', in Turkish it is always called the 'Çanakkale Wars'. 'Çanakkale' not only refers to the town on the Dardanelles but also the surrounding area, including the peninsula. In 1915, the town was called 'Chanak' by the Allies.)